

POSTANOWIENIE

Dnia 3 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Ryński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Ewa Śliwa

przy udziale prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. Marka Klimczaka,
w sprawie C. K.

skazanego z art. 225 § 1 kk w zw. z art. 27 KKWP

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 3 października 2018 r.,

zażalenia, wniesionego przez prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej

Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W.

na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w W.

z dnia 11 czerwca 2018 r., sygn. akt Ko.(Un.) [...]

**uchyla postanowienie w zaskarżonej części i sprawę
przekazuje w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi
Okręgowemu w O.**

UZASADNIENIE

Wojskowy Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 11 czerwca 2018 r., sygn. akt Ko(Un) [...], na podstawie art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku „o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego” zwanej dalej także

ustawą rehabilitacyjną lub lutową (Dz. U. z 2017 r. poz. 1987) stwierdził nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 29 kwietnia 1949 r., sygn. akt Sr. [...], w stosunku do C. K. ps. „W., N.”, w części dotyczącej skazania w/w. oskarżonego za przypisane mu przestępstwa zakwalifikowane (zgodnie z numeracją i pisownią oryginalną): z art. 86 § 2 kk WP, w pkt C) z art. 7 Dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r., w pkt D) ppkt d.1,2,3 z art. 4 § 1 Dekretu z 13 czerwca 1946 r., w pkt G) ppkt 1 i 2 oraz H) z art. 9 Dekretu z dnia 30 października 1944 r., w pkt 1/ ppkt 2 z art. 1 p (1), p. (2) i p. (3) Dekretu z dnia 16 listopada 1945 r.; w pkt L ppkt XI i ppkt XII z art. 1 § 1 i § 2 i § 3 Dekretu z dnia 13 czerwca 1946r. wzgl. z art. 1 § 1 i § 2 i § 3 cyt. Dekretu w zw. z art. 27 KKWP; w pkt Ł ppkt VII z art. 259 kk wzgl. z art. 259 kk w zw. z art. 27 KKWP

Nadto na mocy art. 1 ust. 1 ustawy rehabilitacyjnej stwierdził nieważność postanowienia b. Najwyższego Sądu Wojskowego z dnia 19 lipca 1949 r., sygn. akt Sn.Odw.S. [...], zapadłego w stosunku do C. K., w części dotyczącej czynów, co, do których w pkt 1 niniejszego postanowienia stwierdzono nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 29 kwietnia 1949 r., sygn. akt Sr. [...], a w pozostałym zakresie wniosku nie uwzględnił i kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Na powyższe postanowienie zażalenie złożył prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W., który powołując się na przepisy art. 427 § 2 kpk i art. 438 pkt 3 k.p.k. zarzucił orzeczeniu Sądu I instancji błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść, a polegający na bezpodstawnym przyjęciu, iż przypisane skazanemu w części archiwalnego orzeczenia przestępstwa polegające na dopuszczaniu się gwałtownych zamachów na jednostki M.O. i urzędy państwowe:

- w dniu 13 stycznia 1946 r. uczestniczył w rozbrojeniu pod groźbą broni post. MO i UB C. pow. [...], w toku którego rozbrojono i rozmundurowano funkcjonariuszy M.O. oraz uprowadzono funkcjonariuszy UB P. C., S. C. i S. J., którzy zostali zabici, a zakwalifikowane jako przestępstwa z art. 1 § 2 i 3 Dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r.
- przez wydawanie i przekazywanie rozkazów lub przez osobiste wykonywanie ewentualnie podżeganie do zabicia lub zabijaniu ludzi:

1. w maju 1946 r. w lesie C. pow. [...] względnie w lesie K. wieś J. – K. B. i K. S.,
 2. w lesie k/O. pow. [...] J. S. z m. Ż. pow. [...],
 3. dnia 2 grudnia 1946 r. w powiecie [...] W. W. z m. B. pow. [...],
 4. dnia 14 grudnia 1946 r. w lesie koło miejscowości Z. pow. [...]. T. F. z O.,
- stanowiące przestępstwa z art. 225 § 1 kk, względnie z art. 225 § 1 kk w zw. z art. 27 KKWP,

- w połowie września 1945 r. przez przekazanie rozkazu organizacyjnego przełożonego o zabiciu dwóch osobników podżeganie do zabicia S. i P. D., tj. przestępstwa z art. 225 § 1 kk w zw. z art. 27 KKWP,

nie zawierają motywacji ukierunkowanej na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, ponieważ są zabójstwami osób o innych przekonaniach politycznych i to w formie „de facto egzekucji”. Jako takie, zdaniem Sądu, mają jedynie charakter kryminalny, co skutkuje oddaleniem wniosku uznaniu za nieważne orzeczenia w tej części. W rzeczywistości zaś działania te, były formą sprawowania przez Komendantów Okręgu Z. K. ps. „M.”, a później J. K. ps. „L.” doraźnego wymiaru sprawiedliwości. Poprzez eliminację i odstraszanie złodziei zmierzały do zabezpieczenia ładu i porządku publicznego w terenie. Chroniły też życie i wolność ludności cywilnej, współpracowników i członków niepodległościowego podziemia poprzez zwalczanie szpicli i zdrajców. W konsekwencji, wbrew uogólnionym twierdzeniom Sądu, są one elementem działalności C. K. ps. „W.” „N.”, na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w wojnie wewnętrznej prowadzonej przez żołnierzy niepodległościowego podziemia, a nie prostymi przejawami „zwyrodnienia i bandytyzmu”.

W oparciu o dyspozycję art. 427 § 1 i art. 437 § 2 kpk skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia przez stwierdzenie nieważności opisanych wyżej orzeczeń w odniesieniu do osoby C. K., także i w tej części, w której oddalono wniosek, względnie o uchylenie tegoż postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Zażalenie prokuratora okazało się o tyle skuteczne, że doprowadziło do uchylenia postanowienia w części zaskarżonej oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Rację ma skarżący, że Wojskowy Sąd Okręgowy uzasadniając swoje stanowisko w części, w jakiej nie uwzględnił wniosku prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w W. ograniczył się do stwierdzeń bardzo ogólnych, bez sięgania po konkretny materiał dowodowy. Sąd przyjął, że okoliczności wskazanych w zażaleniu czynów, które polegały na uczestnictwie w zabójstwach konkretnych osób, stanowiły nieuzasadnioną eskalację siły w stosunku do osób cywilnych bądź wcześniej rozbrojonych i uprowadzonych funkcjonariuszy państwa komunistycznego i miały charakter kryminalny, nie zaś w wyniku motywacji ukierunkowanej na rzecz niepodległego bytu państwa Polskiego. Sąd nie wskazał jednak jakie okoliczności tych czynów uzasadniają taki wniosek. Odrzucając się od warstwy dowodowej tej konkretnej sprawy Sąd I instancji stwierdził, że w ówczesnej skomplikowanej „powojennej rzeczywistości” społeczno-politycznej, „przy okazji” działalności niepodległościowej prowadzonej bądź to przez poszczególne osoby jak i przez całe ugrupowania zbrojne o takim charakterze, zdarzały się również przypadki występowania czynów „wątpliwych etycznie”, a których to dopuszczano się „na kanwie” takiej działalności, z nieustalonych lub też niejasnych powodów. Dochodząc do takiej konkluzji Sąd nie przedstawił, jakie okoliczności tych konkretnych czynów w zakresie, których odmówiono stwierdzenia nieważności orzeczenia b. Wojskowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 29 kwietnia 1949 r. w sprawie Sr. [...] oraz postanowienia b. Najwyższego Sądu Wojskowego z dnia 19 lipca 1949 r., sygn. akt Sn.Odw.S. [...], zapadłego w stosunku do C. K., uzasadniały takie twierdzenie, nadto nie analizował powiązania tych czynów z jego działaniami niepodległościowymi, które stanowiły podstawę do stwierdzenia nieważności wskazanych wyżej orzeczeń w zakresie części przypisanych mu przez władze komunistyczne przestępstw. Sąd I instancji wskazał jedynie, że decyzja w przedmiocie częściowej odmowy uwzględnienia wniosku prokuratora została podjęta po analizie akt historycznych niniejszej sprawy, a w szczególności protokołów przesłuchania oskarżonych oraz świadków, jednak bliżej nie określił ich personaliów oraz nie odniósł się do treści tych dowodów i nie wskazał, które fragmenty zaprotokołowanych depozycji oskarżonych i świadków sprzeciwiały się przyjęciu, że co do czynów w zakresie których odmówiono stwierdzenia ich nieważności działania C. K. były również

podejmowane w ramach działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego prowadzonej przez niego w szeregach Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Okolicznością w sprawie niekwestionowaną jest, że wspomniane ugrupowanie w latach 1945-1956 prowadziło walkę zbrojną o wyzwolenie Polski spod komunistycznej władzy przez działania przeciwko siłom bezpieczeństwa (KBW, UB, MO), a także samoobronę i wykonywanie wyroków śmierci głównie na członkach PPR oraz funkcjonariuszach UB i ich współpracownikach. Warto zauważyć, że materiał archiwalny przedstawiony w jego elektronicznej kopii na płycie CD (IPN BU [...]t.1-5) jest bogaty i pozwala na daleko bardziej precyzyjne wnioskowanie, co do tego czy całość zachowania represjonowanego podyktowana było jego dążeniem od odzyskania przez Państwo Polskie niepodległości, od ogólników, które w swej argumentacji zaprezentował Sąd I instancji.

Niezależnie od tego analiza czynności procesowych podejmowanych przez Wojskowy Sąd Okręgowy w W. w tej sprawie na poszczególnych terminach posiedzeń wskazuje, że Sąd ten nie ujawnił kopii elektronicznej akt b. Wojskowego Sądu Rejonowego w W. o sygnaturze Sr [...], albowiem tej czynności procesowej nie mogło zastąpić ustne sprawozdanie sędziego ze stanu sprawy (k.32, 41).

W przeciwieństwie do bardzo ogólnych twierdzeń Sądu I instancji prokurator w wywiedzionym zażaleniu odwoływał się do konkretnych okoliczności wynikających z akt archiwalnych i twierdził, że zdarzenia, które były kanwą formułowania wobec C. K. zarzutów nie stanowiły czynów kryminalnych podejmowanych w ramach ekscesu intensywnego, ale były wykonaniem wyroków Sądu Doraźnego Komendy Okręgu NZW (np. „zabicie” S. i P. D. - ukaranie za rozboje i kradzieże jeszcze w okresie formalnego obowiązywania stanu wojennego w Polsce). Podobny charakter miało „zabijanie ludzi” - ukaranie karą śmierci B. K. i S. K. czy W. - nadużywających przemocy w okresie braku realnych możliwości ścigania ich za liczne rabunki i kradzieże przez jakiekolwiek władze. Analizując to zachowanie w kontekście art. 1 ust. 3 ustawy lutowej skarżący nie dopatrywał się w działaniach C. K. rażącej dysproporcji dóbr naruszonych w stosunku do dóbr chronionych w realiach historycznych tej sprawy. Nadto trafnie zauważył, że wyrok w tej sprawie został wydany po przeprowadzeniu publicznego procesu propagandowego i ten kontekst nie pozostaje bez wpływu na ocenę materiałów

archiwalnych sprawy J. K. i innych, w tym C. K. co do charakteru wszystkich czynów przypisanych oskarżonym w sprawie Sr. [...]. Te istotne zagadnienia pozostały poza obszarem zainteresowania Sądu I instancji.

Zatem, lakoniczność argumentacji zawartej w uzasadnieniu, bez procesowego ujawnienia jedyne go ważnego dowodu w tej sprawie w postaci kompletu archiwalnych akt sprawy karnej C. K. zarejestrowanych na kopii elektronicznej uzasadnia przyjęcie, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy. W konsekwencji orzekając w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów na podstawie art. 437 § 2 k.p.k. należało uchylić zaskarżone postanowienie z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania, albowiem zachodzi konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. Sąd orzekający w tej sprawie będzie zobowiązany według aktualnej wiedzy historycznej i materiałów wynikających przede wszystkim z akt sprawy Sr [...], poprzez odwołanie się do konkretnych dowodów i okoliczności towarzyszących przebiegowi całego postępowania archiwalnego prowadzonego przed b. Wojskowym Sądem Rejonowym w W., w tym zachowaniu jego uczestników, jaki charakter miał każdy z czynów, co do którego w niniejszym postępowaniu oddalono wniosek o stwierdzenie nieważności mając na uwadze wymogi określone w art. 1 ustawy rehabilitacyjnej.

Po uchyleniu zaskarżonego orzeczenia właściwym do rozpoznania tej sprawy jest Sąd Okręgowy w O.. Właściwość rzeczowa tego Sądu wynika z art. 2 ust.1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, który stanowi, że nieważność orzeczenia stwierdza sąd okręgowy albo wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu wejścia w życie ustawy właściwy do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia jest sąd wojskowy. Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 5 kwietnia 1955 r. (Dz. U. 1955 Nr 15 poz. 84 i 84) o przekazaniu sądom powszechnym dotychczasowej właściwości sądów wojskowych w sprawach karnych osób cywilnych, funkcjonariuszów organów bezpieczeństwa publicznego, Milicji Obywatelskiej i Służby Więziennej, do właściwości sądów powszechnych, przekazano podlegające dotychczas właściwości sądów wojskowych sprawy o

przestępstwa popełnione przez osoby cywilne, a określone w rozdziale I dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, z wyjątkiem spraw o przestępstwo określone w art. 7 tego dekretu. Natomiast zgodnie z art. II ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1969 Nr 13 poz. 97) z dniem wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego utraciły moc dotychczasowe przepisy dotyczące kwestii unormowanych w tym kodeksie (m.in. dotyczące właściwości sądów). Oznacza to, że w dacie wejścia w życie ustawy lutowej właściwość sądów w odniesieniu do czynów, co do których w niniejszej sprawie nastąpiło uchylenie postanowienia Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 11 czerwca 2018 r. (sygn. akt Ko. (Un.) [...]) ustalana byłaby na podstawie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. Były to zatem sądy wojewódzkie (z uwagi na kwalifikację prawną czynów przypisanych pierwotnie C. K., - art. 1 § 2 i 3 Dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r., art. 225 § 1 kk z 1932 r. ewentualnie art. 225 § 1 kk z 1932 r. w zw. z art. 27 KKWP, które głównie polegały na dokonywaniu zabójstw, także w ich formach zjawiskowych). Z uwagi na następne zmiany ustroju sądów powszechnych sądy te zastąpiły sądy okręgowe (art. 2 ustawy lutowej po nowelizacji posługuje się już tą aktualną nomenklaturą). Właściwość miejscowa Sądu Okręgowego w O. z kolei wynika z art. 2 ust. 2 ustawy lutowej, który stanowi, że miejscowo właściwy do stwierdzenia nieważności jest sąd, w którego okręgu, określonym przepisami obowiązującymi w dniu wejścia w życie ustawy, wydane zostało przez organ I instancji orzeczenie będące przedmiotem postępowania o unieważnienie. Jak wynika z akt, w niniejszej sprawie orzekł Wojskowy Sąd Rejonowy w W. na sesji wyjazdowej w O.. Zatem orzeczenie zostało wydane w okręgu ówczesnego (na dzień wejścia w życie ustawy lutowej) Sądu Wojewódzkiego w O., dziś Sądu Okręgowego w O..